

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Філософський факультет

Кафедра історії Філософії

**МЕТА, ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ
PURPOSE, GOALS AND OBJECTIVES OF THE JESUIT ORDER'S
EDUCATIONAL ACTIVITY**

Кваліфікаційна робота за освітньо-професійною програмою «Філософія»

за спеціальністю 033 Філософія

на здобуття освітнього ступеня бакалавра філософії

Студент-виконавець:

Нетревожко Данііл Костянтинович

IV курс, 1 група ОС “Бакалавр”

Науковий керівник:

Кононенко Тарас Петрович,

доктор філософських наук, доцент

(підпис)

Допущено до захисту:

на засіданні кафедри історії філософії

протокол № _____ від _____ 2023 р.

Зав. кафедри історії філософії,

доктор філософських наук, доцент

Кононенко Тарас Петрович _____

Київ - 2023

ПЛАН

ВСТУП _____	3
РОЗДІЛ 1: ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: АНТИЧНІСТЬ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННІЙ НОВИЙ ЧАС	
1.1 Ідеали та цілі античної освіти _____	5
1.2 Етика середньовічної філософії освіти _____	7
1.3 Гуманістичні ідеали Відродження в освітній моделі Раннього Нового часу _____	10
РОЗДІЛ 2. ОСВІТНЯ СИСТЕМА ЄЗУЇТІВ - ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ	
2.1 Аналіз теоретичних засад та філософських аспектів єзуїтської освітньої системи _____	14
2.2 Огляд принципів і практики єзуїтської освітньої системи _____	18
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄЗУЇТСЬКИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СЬОГОДЕННІ	
3.1 Ефективність діяльності Ордену Єзуїтів _____	26
3.2 Виклики сучасної освітньої системи, та використання єзуїтських методів у нинішньому освітньому процесі. _____	33
ВИСНОВКИ _____	38
ДЖЕРЕЛА _____	41

ВСТУП

Актуальність дослідження: В контексті глобальної конкуренції і швидко змінюваних вимог до професійних компетенцій, актуальність дослідження єзуїтської системи освіти та її впливу на сучасну освіту не може бути переоціненою. Орден Єзуїтів за кілька століть створив масштабну освітню мережу, яка продовжує розширюватися і в сучасному світі, включаючи коледжі та університети, що вважаються серед найпрестижніших у світі.

Єзуїтська педагогіка, що базується на глибокому розумінні людської природи, індивідуального підходу до кожного учня, зосередженості на цілісному розвитку особистості, акцентує на розвитку критичного мислення, внутрішньої мотивації до навчання та саморозвитку, все це робить її актуальною і в наш час.

Дослідження єзуїтської системи освіти може привнести важливі уроки для сучасної освіти, допомагаючи нам краще зрозуміти, як ефективно використовувати педагогічні стратегії для розвитку потенціалу кожного учня, зміцнюючи його здатність до критичного мислення, самостійного навчання та громадянської активності.

Крім того, у світлі постійного пошуку шляхів підвищення ефективності освіти, вивчення єзуїтської моделі може допомогти у формуванні нових стратегій та підходів у сучасному освітньому процесі. Таким чином, актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю вивчення досвіду єзуїтів у сфері освіти, його впливу на сучасну педагогіку, а також потенціалу для подальшого використання його елементів в сучасних освітніх практиках.

Мета дослідження: детальний аналіз і оцінка освітньої діяльності Ордену Єзуїтів, її цілей, методів і результатів, а також визначення впливу єзуїтської педагогіки на сучасну систему освіти.

Об'єкт дослідження: Філософія освіти Раннього Нового часу

Предмет дослідження: Філософські засади освітньої діяльності Ордену Єзуїтів.

Завдання дослідження:

- Дослідити історичний контекст виникнення Ордену єзуїтів і їхньої освітньої діяльності.
- Аналізувати методи та принципи єзуїтської педагогіки, включаючи місіонерську, освітню діяльність та формування особливого типу мислення.
- Оцінити вплив єзуїтської освітньої діяльності на розвиток світової системи освіти.
- Визначити сфери впливу єзуїтської педагогіки на сучасну систему освіти.
- Провести порівняльний аналіз єзуїтської та сучасної шкіл загальної середньої освіти.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, синтез.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел.

В першому розділі розглядається роль освіти в античному світі, включаючи цілі, методи викладання та цінності, що були характерні для цього періоду. Потім розглядається вплив середньовічної філософії на розуміння та практику освіти, з особливим наголосом на впливі релігії та етики. Нарешті, досліджуються гуманістичні ідеали Відродження, їх вплив на розвиток освіти, педагогічні практики, критичне мислення та розвиток особистості учнів в Ранньому Новому Часі.

В другому розділі присвячений глибокому аналізу концепцій, принципів та етичних аспектів освітньої системи єзуїтів. У цьому розділі розглядаються основні теоретичні концепції, які лежали в основі формування та реалізації єзуїтської системи освіти. Детально досліджуються принципи та методи навчання, які використовували єзуїти, і їхня роль в освітніх процесах.

Третій розділ зосереджений на вивченні того, як методи та підходи до навчання, розроблені єзуїтами, використовуються в сучасному освітньому процесі, та їхньої ефективності. Цей розділ досліджує, наскільки єзуїтські методи та принципи можуть бути корисними в контексті сучасних освітніх викликів.

1. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: АНТИЧНІСТЬ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННІЙ НОВИЙ ЧАС

1.1 Ідеали та цілі античної освіти

Освіта була невід'ємною частиною людської цивілізації з давніх часів. У стародавніх суспільствах освіта слугувала засобом передачі культурних і соціальних цінностей, а також підготовки людей до їхньої ролі в суспільстві. Ідеали, цілі та методи античної освіти відрізнялися в різних культурах і періодах, але їх об'єднувала спільна мета - сприяти особистісному та суспільному розвитку.

У Стародавній Греції освіта високо цінувалася і вважалася невід'ємною частиною розвитку особистості. Ідеали освіти в Стародавній Греції були глибоко вкорінені в культурні та філософські цінності того часу. Метою освіти було виховання моральних якостей, інтелектуальних здібностей та фізичних навичок людини.

Ідеали освіти в Стародавній Греції зосереджувалися навколо поняття "пайдейя", що означало цілісний розвиток характеру та інтелектуальних здібностей людини. Система освіти мала на меті виховати людей, які були б обізнаними, етичними та кваліфікованими в різних сферах. Це включало фізичну підготовку, мистецькі та культурні заняття, а також практичні навички, такі як риторика і політика [3].

Методи навчання в Стародавній Греції були в першу чергу зосереджені на усному навчанні та дискусіях. Учні збиралися в невеликі групи на чолі з учителем для обговорення різних предметів, включаючи філософію, природничі науки, математику і літературу. Метою цих дискусій було розвивати критичне мислення, дебати та навички аргументації. Учні також навчалися через запам'ятовування і повторення текстів і поезії [2, р. 15-24].

Давні греки вважали, що освіта має бути доступною для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи статків. Освіта розглядалася як засіб досягнення соціальної мобільності та покращення свого становища в суспільстві. З цієї причини багато міст Стародавньої Греції надавали безкоштовну освіту своїм

громадянам, а заможні могли наймати приватних репетиторів для навчання своїх дітей [2, р. 26-43].

Один з найвидатніших філософів Стародавньої Греції, Платон, вважав, що освіта має вирішальне значення у формуванні морально-етичного характеру людини. У своїй книзі "Республіка" Платон описав систему освіти, яка мала на меті виховати справедливих, мудрих і добродішних царів-філософів [4, с. 71-107].

Аристотель, також підкреслював важливість освіти у своїх працях. Він вважав, що належна освіта може допомогти людині досягти евдаймонії або щастя, і наголошував на важливості розвитку моральних чеснот та інтелектуальних здібностей [1, с. 213-226].

Отже, освіта в Стародавній Греції була зосереджена навколо ідеалів цілісного розвитку, критичного мислення та соціальної мобільності. Методи навчання були зосереджені переважно на усному навчанні, дискусіях та запам'ятовуванні. Давні греки, зокрема філософи Платон і Аристотель, вважали, що освіта є фундаментальним правом усіх громадян і засобом досягнення соціального прогресу.

Стародавній Рим, як і Стародавня Греція, надавав великого значення освіті. Цілі освіти в Стародавньому Римі були схожі на цілі освіти в Стародавній Греції. Учні навчали читання, письма та арифметики, а також таких предметів, як література, філософія та риторика. Однак більший акцент робився на практичних предметах, таких як право, адміністрування та військова підготовка. Римська освітня система була спрямована на підготовку людей до ролі в управлінні, адмініструванні та військовому керівництві [6, р. 165-183].

Одним з головних ідеалів освіти в Стародавньому Римі було прищеплення почуття громадянського обов'язку та відповідальності. Дітей вчили цінувати державу і ставити її інтереси вище за власні. Освіта розглядалася як засіб виховання добропорядних громадян, здатних зробити внесок у добробут держави. Як сказав Цицерон, відомий римський філософ і державний діяч: "Заради загального блага ми повинні виховувати хороших людей"[5].

Методи освіти в Стародавньому Римі різнилися залежно від соціального класу учня. Дітей із заможних родин навчали приватні репетитори або відправляли до шкіл, відомих як "ludi", де вони отримували широку освіту з різних предметів. Хлопчики з родин середнього класу відвідували школи, відомі як "гімназії", де вони отримували більш сфокусовану освіту з читання, письма та арифметики. Дівчата, як правило, не отримували такої ж освіти, як хлопці, хоча деякі заможні сім'ї давали своїм дочкам освіту [6, р. 165-183].

Отже, ідеали, цілі та методи античної освіти були сформовані культурним, соціальним та політичним контекстом свого часу. Незважаючи на свої відмінності, стародавні освітні системи мали спільну мету - сприяти особистісному та соціальному розвитку. Через освіту стародавні суспільства прагнули розвивати інтелектуальні, моральні та фізичні якості своїх громадян, готуючи їх до виконання своїх ролей у суспільства.

1.2 Етика середньовічної філософії освіти

Освіта в середньовіччі мала на меті виховувати людей, щоб вони стали кращими християнами. Система освіти була побудована таким чином, щоб відображати цю мету, з методами, які були розроблені для того, щоб виховувати людей, обізнаних у Святому Письмі та в інших сферах, що дозволило б їм бути корисними членами своїх громад [7, р. 173].

Система освіти в середньовічній період поділялася на три великі категорії: початкова освіта, вища освіта і професійна освіта. Початкова освіта надавалася в монастирях або приватними репетиторами і складалася з навчання читанню, письму та основам арифметики. Вища освіта надавалася в університетах, і включала в себе навчання богослов'ю, праву, медицині та так званим вільним мистецтва. Професійна освіта надавалася у спеціалізованих закладах, таких як школи архітектури, музики чи мистецтв [7 р. 170-185].

Ідеали освіти в середньовічний період ґрунтувалися на християнській вірі та переконанні, що освіта необхідна для спасіння душі. Освіта розглядалася як засіб досягнення знань і мудрості, необхідних для ведення добродесного життя [7, р. 206].

Методи освіти в середньовічний період були спрямовані на досягнення цих цілей. Навчання проходило у вигляді тривіуму і квадрівіуму - семи вільних мистецтв. Тривіум складався з граматики, логіки і риторики, і викладався як основа всього навчання. Квадрівіум складався з арифметики, геометрії, астрономії та музики і вивчався як засіб розуміння світу природи. Вільні мистецтва вважалися важливими для розвитку розуму і набуття знань [7, р. 170-210].

Освіта в середньовічний період також характеризувалася використанням лекцій, диспутів і вивченням текстів. Лекції читали магістри, які викладали певну тему, а диспути дебати, в яких учні аргументували "за" чи "проти" певного твердження. Вивчення текстів також було важливим методом, оскільки учні читали та аналізували важливі літературні та філософські твори [7, р. 178].

Отже, освіта в середньовічний період була зосереджена навколо ідеалів християнської віри, з кінцевою метою виховання людей, щоб вони стали кращими християнами. Використання тривіуму і квадрівіуму, лекцій, диспутів і вивчення текстів були важливими методами у досягненні цих цілей. Освіта розглядалася як засіб сприяння загальному благу та надання можливості окремим особам виконувати свою роль у суспільстві.

Подібність між середньовічною та античною освітніми системами полягає в декількох аспектах. Обидві системи зосереджувалися на формуванні освічених і морально вдосконалених громадян, які мали здатність вносити свій внесок у суспільство. В Стародавній Греції та Римі основною метою освіти був розвиток індивіда, який сприятиме добробуту держави, виконуючи роль управлінця, судді чи адміністратора. Середньовічна освітня система ставила за мету формування кращих християн, які мали бути активними учасниками своєї громади та жити відповідно до добродесних цінностей.

У методології навчання обидві системи використовували подібні методи, такі як лекції, дискусії та аналіз текстів. Лекції проводилися вчителями, які розповідали про певну тему, тоді як дискусії включали дебати, у яких учні аргументували "за" або "проти" певної пропозиції. У обох періодах учні також займалися читанням та аналізом важливих літературних та філософських творів. Гуманітарні науки відігравали важливу роль у обох освітніх системах. У Стародавній Греції та Римі гуманітарні науки включали граматику, логіку, риторику, арифметику, геометрію, астрономію та музику.

Аналогічно, основу як середньовічної, так і античної освітніх систем були покладені спільні цілі - формування освічених і морально вдосконалених громадян, використовуючи схожі методи навчання, наголошуючи на гуманітарних науках та маючи ієрархічну структуру. Незважаючи на різницю у культурному та релігійному контексті, обидві освітні системи віддавали велике значення моральному розвитку, відображаючи загальну універсальність освіти для людської цивілізації.

Серед відмінностей можна виділити:

Релігійний контекст: Одна з основних відмінностей полягає у релігійному контексті, в якому функціонували ці освітні системи. Середньовічна освіта була сильно пронизана християнською вірою та богослов'ям. Освітні заклади, такі як монастирі та кафедральні школи, сприяли формуванню релігійних лідерів та розповсюдженню християнських цінностей. З іншого боку, антична освіта, зокрема в Стародавній Греції та Римі, була більше спрямована на розвиток розуму та виховання громадян, незалежно від конкретної релігійної парадигми.

Навчальні програми: В середньовічній освіті значний акцент був зроблений на вивченні релігійних текстів, включаючи Святе Письмо. Катехізис і теологія були основними предметами навчання. У античній освіті більший фокус був на гуманітарних науках, філософії, математиці, музиці та фізичній культурі. Граматика, логіка, риторика та філософія були центральними дисциплінами.

Організація та доступність: Освітні заклади в середньовіччі, зокрема університети, монастирські школи та репетиторські системи, були розташовані у

конкретних місцях і мали обмежений доступ. В основному освіту отримували лише обрані верстви суспільства, такі як духовенство, аристократія та деякі верховини. З іншого боку, антична освіта в Греції та Римі була більш доступною і розповсюдженою. Хоча освіта була певною мірою обмежена для жінок, рабів та низьких соціальних класів, вона була більш широко поширеною серед чоловіків в різних соціальних групах.

Філософські підходи: В античній освіті філософія та пошук істини були основою навчання. Філософи, такі як Сократ, Платон та Аристотель, вчили своїх учнів саморозвитку та розумового аналізу. У середньовіччі більший акцент був зроблений на відтворенні та тлумаченні релігійних текстів, а раціональний аналіз не мав такого пріоритету.

1.3 Гуманістичні ідеали Відродження в освітній моделі раннього Нового Часу

Епоха Відродження та ранній Новий час стали свідками значної трансформації освітніх ідеалів, оскільки гуманістичні ідеї та культурні зрушення, в результаті, завдали нищівного удару традиційній, церковній, академічній освіті.

Гуманістичні ідеї епохи Відродження наголошували на цінності та потенціалі людини, притаманних їй від народження. Цей філософський і культурний рух робив сильний акцент на людському досвіді, зосереджуючись на індивідуалізмі, людській гідності та прагненні до знань. Гуманісти вірили у важливість освіти та виховання всебічно розвинених особистостей, здатних критично і творчо сприймати світ. Вони прагнули відродити мудрість Стародавньої Греції та Риму, вивчаючи класичну літературу, філософію та мистецтво як засіб розуміння людської природи, історії та світу [8, р. 102].

Освіта в епоху Відродження мала на меті виховати людину з широким спектром знань і навичок. Навчальна програма охоплювала різні дисципліни, більшість з яких була гуманітарними. Література, філософія, мови та мистецтво, все це, на думку філософів відродження, дозволяло учням досліджувати різні аспекти

людської природи, історії та світу. Мета полягала в тому, щоб виховати людей, здатних критично сприймати ідеї, цінувати красу людських досягнень і робити значущий внесок у суспільство. Заглиблюючись у праці античних мислителів, учні отримали глибше розуміння себе та інших. Крім того, вивчення історії дозволяло учням оцінити безперервність людського існування, сприяючи формуванню почуття взаємозв'язку та емпатії [8, р. 105].

Гуманістична освіта заохочувала інтелектуальну допитливість і критичне мислення. Учнів закликали ставити під сумнів припущення, кидати виклик усталеним переконанням і досліджувати різні точки зору. Такий підхід виховував відкритість, яка сприяла формуванню особистостей, здатних мислити незалежно і брати участь в інтелектуальних дискусіях [9].

Одним із видатних педагогів в епоху Відродження був Вітторіно де Фельте. Його значний внесок у сферу освіти полягав у заснуванні школи при дворі герцога Мантуанського у 1424 році. Ця школа стала справжнім центром гуманістичного навчання та новаторських підходів до освіти [10, с. 25].

У школі Вітторіно да Фельтре діти герцога, його близькі оточення, а також діти бідних батьків отримували освіту. Відмінністю цієї школи було велике значення, яке надавалося фізичному вихованню. Діти займались верховою їздою, плаванням, гімнастикою та фехтуванням. Це було непересічним підходом, оскільки середньовічна освіта більшою мірою була спрямована на духовний розвиток.

Вітторіно да Фельтре також звертав увагу на вивчення давніх мов, римської та грецької літератури. Викладання математики також мало свої особливості, зокрема використовувалися наочні посібники та практичні роботи. Такий підхід сприяв активному та практичному засвоєнню матеріалу.

"Будинок радості" - сама назва школи Вітторіно да Фельтре - відображала його погляд на освіту. Він прагнув, щоб учні раділи навчанню, щоб вони бачили у ньому джерело радості та задоволення. Це був кардинальний злом з середньовічним підходом, коли навчання асоціювалося зі суворістю та аскетизмом.

Школа Вітторіно да Фельтре стала прикладом для подальшого розвитку гуманістичної освіти в різних країнах Західної Європи. Вона відкрила шлях до створення нових шкіл, які засновувалися на ідеалах гуманізму та практичної освіти.

Завдяки своїй інноваційній педагогічній філософії та великому впливу на розвиток освіти, Вітторіно да Фельтре заслужено називається "першим шкільним учителем нового типу". Він став символом гуманістичного підходу до освіти та відкрив нові горизонти для майбутніх поколінь педагогів [10, p. 25].

Франсуа Рабле і Еразм Роттердамський були видатними педагогами-гуманістами епохи Відродження. Рабле в своєму романі "Гаргантюа і Пантагрюель" критикував схоластичне навчання та пропонував систему виховання, що ґрунтується на вільному інтересі та активності дитини. Він підкреслював значення навчання через спостереження природи та широкого ознайомлення з реальним життям. Роттердамський у своїх памфлетах "Похвала глупоті" і "Домашні бесіди" гостро критикував систему освіти та виховання в Європі тогочасної епохи, закликаючи до реформ, спрямованих на розвиток справжньої освіти. Мішель де Монтень також був педагогом-гуманістом, який підкреслював значення розвитку розуму, самостійності думок та критичного мислення учнів. Він пропагував практичну науку, спираючись на досвід та надприродне, і підкреслював важливість виховання моральних якостей [10, p. 26].

Отже, освіта під час Середніх віків була значною мірою залежна від релігії, з церквою, що контролювала більшу частину освіти через монастирі та катедральні школи. Однак, доступ до освіти був досить обмежений, переважно доступний для духовенства та шляхти. Навчальний план був зосереджений на "Семи вільних мистецтвах", які включали тривіум та квадривіум. Методика навчання в основному полягала в заучуванні та розв'язанні задач, з обмеженим наголосом на критичне або творче мислення.

З іншого боку, період Відродження спостерігав зміну в освітньому ландшафті. Вкорінилась концепція гуманізму, що призвела до більшого фокусу на людський потенціал та досягнення. Більше людей з різних соціальних класів, особливо в

міських районах, могли отримати освіту. Навчальний план було розширено для включення різноманітних предметів, таких як історія, географія, поезія і науки, разом з відновленим інтересом до класики грецької та римської літератури. Методика навчання також розвинулася, приділяючи більше значення критичному мисленню, аналізу та творчому вираженню.

Незважаючи на ці відмінності, між двома періодами були деякі схожості. Латинська мова залишалася основною мовою, що використовувалася в освіті під час обох періодів, але Відродження свідчило про зростання літератури, написаної на народній мові. Церква все ще грала значну роль в освіті під час Відродження, хоча її домінування не було таким абсолютним, як у Середніх віках. Освіта продовжувала бути переважно доступною для чоловіків, при цьому жінки, зокрема з вищих соціальних класів, були винятком. Основний метод навчання був усний в обох періодах, хоча використання підручників стало більш поширеним в період Відродження завдяки винаходу друкарського пресу.

2. ОСВІТНЯ СИСТЕМА ЄЗУЇТІВ - ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

2.1 Аналіз теоретичних засад та філософських аспектів єзуїтської освітньої системи

Товариство Ісуса, відоме як єзуїти, було засноване святим Ігнацієм Лойолою в 1540 році. Ігнацій Лойола був іспанським солдатом, який пережив глибоке релігійне навернення. Він уявляв собі єзуїтів як релігійний орден, присвячений служінню Богу і Католицькій Церкві, з особливим акцентом на освіті, євангелізації та духовному формуванні [11, р. 45].

У 16-17 століттях єзуїти відігравали вирішальну роль у контрреформаційних зусиллях Католицької Церкви, працюючи над реформуванням Церкви зсередини та боротьбою з поширенням протестантизму [11, р. 118]. Вони засновували школи, коледжі та університети по всій Європі, наголошуючи на гуманістичному підході до освіти, що поєднував як теологію, так і світські предмети. Єзуїти також відправляли місіонерів до Азії, Африки та Америки, де вони прагнули поширювати християнську віру та засновувати нові навчальні заклади [11, р. 76].

У 18 столітті, однак, єзуїти зіткнулися з опозицією та утисками з боку різних європейських держав, що призвело до розпуску Ордену Папою Климентом XIV у 1773 році. Зрештою, єзуїти були відновлені Папою Пієм VII у 1814 році, і вони продовжували відігравати значну роль у місіонерських та освітніх зусиллях Католицької Церкви протягом 19-го та 20-го століть.

Одним із основних елементів філософії Товариства Ісуса є "Духовні Вправи" Ігнатія Лойоли. Його ідеї базуються на вірі в присутність Бога у всьому створеному, включаючи як весь матеріальний світ в цілому, так і людей зокрема.

Лойола розглядав служіння Богу як служіння людям. Він вважав, що його призначення та призначення Ордену полягає у допомозі людям у розкритті тієї благодаті, яку вони можуть не помічати або не розуміти. Через пізнання світу та розуміння його, люди мають змогу зміцнити свій особистий зв'язок із Богом. З цих

же міркувань Ігнацій встановлює освітню діяльність однією із основних у Товаристві, як найбільш благочестиву, як для тих, хто навчає, так і для тих, хто навчається [12, р. 29].

Ігнацій наголошував на цілісному розвитку особистості, а не лише на інтелектуальних здібностях. На його думку, справжня освіта сприяє духовному, емоційному, соціальному та етичному зростанню на додаток до інтелектуальної досконалості [13]. Цей фокус на цілісному розвитку людини проявляється як "cura personalis", або турбота про всю людину, що є основою єзуїтської освіти.

Вибір освітньої діяльності, як основної для майбутнього Ордену був обраний ще з тих міркувань, що людина мусить сама прийти до Бога, і насильницьке, агресивне, авторитарне навернення не надасть тих результатів, на які сподівався Ігнацій. У "Вправах" він застерігає своїх сподвижників від подібних, насильницьких дій: "He who is giving the Exercises ought not to influence him who is receiving them more to poverty or to a promise, than to their opposites, nor more to one state or way of life than to another.... still in the Spiritual Exercises, when seeking the Divine Will, it is more fitting and much better, that the Creator and Lord Himself should communicate Himself to His devout soul, inflaming it with His love and praise, and disposing it for the way in which it will be better able to serve Him in future" [12, р. 26]. У цій фразі Ігнацій наголошує, що всі люди - є лише людьми, і не здатні знати Божої волі стосовно питань долі інших. Тому, єдине на що ми здатні, це допомагати людям налагодити діалог з Богом, аби потім вони могли усвідомити своє призначення, більш повно пізнати Бога та стати на шлях добрих християн.

Найважливішою умовою для ефективної практики Вправ є дисциплінованість, системність та послідовність. В анотаціях до Вправ, Ігнацій часто говорить, що вправи мають здійснюватись людиною регулярно, послідовно і виходячи із її персональної готовності до них [12, р. 27-28]. Адже, кожна людина знаходиться на різному рівні свого духовного розвитку; речі, що оточують нас, зачасту відволікають нас від нашого справжнього призначення та заважають вихованню в

нас необхідних чеснот. Тому єдиний вихід це системне та послідовне відкидання того, що заважає нам, та набуття того, що є необхідним.

Теза, що лише сама людина здатна прийти до Бога та виховати в собі християнські чесноти підтверджується і тим, що Лойола радить тим, хто практикує Вправи, усамітнюватись на певний час. Адже самотність, в певній мірі, є позитивною силою, що допомагає людині зосередитись, та відкинути зайве зі свого життя [12, р. 26].

Отже, виходячи із вище сказаного, можна стверджувати, що основою філософії Ордену Єзуїтів є усвідомлення того, що лише сама людина здатна налагодити свій зв'язок із Богом, через особисте спілкування з ним вона здатна усвідомити своє призначення та стати на шлях самовдосконалення. Роль же Ордену - є на направлення людей, допомога їм в усвідомленні необхідності встановлення цього зв'язку та підтримка у процесі його налагодження.

З цих міркувань, майбутня освітня діяльність Товариства була побудована на принципах: дисциплінованості, системності, послідовності та все сторонньому розвитку.

Дисципліна та системність в організації самого Ордену, вилились також і у формування ключової особливості освітньої діяльності Єзуїтів, вони стали першою організацією, що створила стандартизований план навчання та змогла реалізувати його на глобальному рівні. Ratio Studiorum, був комплексною освітньою системою, розробленою Орденем єзуїтів наприкінці 16-го - на початку 17-го століть. Ця система слугувала зразком для єзуїтських шкіл і колегіумів, забезпечуючи стандартизований навчальний план і педагогічні методи, яких дотримувалися в усіх єзуїтських навчальних закладах [11, р. 112]. Ratio Studiorum був офіційно затверджений у 1599 році і переглянутий лише у 1832 році, вже після 20 років з моменту відновлення Ордену.

Навчальний план поділявся на дві основні частини: нижчі студії, що склалися з граматики, гуманітарних наук і риторики, та вищі студії, які включали філософію, богослов'я і природничі науки [14]. Але найважливішим у Ratio

Studiorum був акцент на головній цілі Ордену - формуванні характеру та моральному розвитку учнів. Пояснюючи Королю Іспанії, Філіпу II, задачі єзуїтських шкіл на його території, один з головних представників Ордену - Педро Рібадеррейра, озвучив головну амбіцію, і справжню ціль Товариства - "Institutio puerorum, reformatio mundi", тобто "навчання молоді, реформація світу" [15].

Таким чином, ми можемо бачити, що всі офіційно заявлені, в установчих документах єзуїтів, завдання [16, 275-300; 17], а саме: місіонерська діяльність, освітня діяльність, і взагалі всестороння допомога хворим та здоровим, бідним та багатим, чоловікам та жінкам, дорослим та дітям. Все це насправді є вторинними елементами, інструментами для досягнення більшого плану, що знаходився в центрі уваги єзуїтів. Їх амбіційне прагнення полягало у відкритті людям шляху до найповнішого та щирого сприйняття, прийняття та любові до Бога. Життя відповідно до Його заповідей мало призвести до викорінення насильства, корупції, злочинності та інших гріхів, мало стати основою створення чистого, справедливого суспільства, того, що ми можемо назвати утопією.

Ця кінцева мета також є знаком того, що єзуїти повністю мислять в антропоцентричній парадигмі Відродження. На відміну від своїх середньовічних колег, вони не займаються виключно підготовкою людських душ до переходу в загробний світ. Навпаки, вони прикладають свої сили аби змінити Град Земний, допомогти всім його громадянам стати громадянами Граду Небесного. Можна навіть стверджувати, що ціллю єзуїтів є перетворення Граду Земного на Град Небесний. "Man is created to praise, reverence, and serve God our Lord, and by this means to save his soul. And the other things on the face of the earth are created for man and that they may help him in prosecuting the end for which he is created" [12, p. 31]. Людина, відповідно до цього погляду, є не рабом Бога, а Його творінням. Вона не є схильною до зла, адже це було б проти її природи, як творіння Бога. Ми - ті, що створені по Його подобі, створені аби служити Йому і Його волі. А воля ця заключається в реалізації того призначення яке Він нам дав, тобто в повній реалізації власного потенціалу. Що в свою чергу означає не тільки духовне розвиток

через молитви та спілкування з Ним, а й інтелектуальни та фізичний розвиток, бо наші тіла також створені Ним, а отже мають свій потенціал, що має бути реалізований.

Зло в людських діях виникає через незнання або небажання побачити кращий шлях дій. Саме тому освіта виступає ключем до допомоги людині знайти праведний шлях, розвинути свій потенціал та виконати місію, яку Бог їх призначив. Бо освіта створює в людині певну парадигму мислення, знаходження в якій, як раз і визначає відношення людини до свого навколишнього середовища, а також детермінує вибір, який людина буде здійснювати в певній ситуації.

2.2 Огляд принципів і практики єзуїтської освітньої системи

Як вже було сказано, в минулому розділі, освітня система Єзуїтів представляла собою інструмент для духовного розвитку людини.

Системність є одним із основних принципів їх освітньої системи, який заслуговує особливої уваги.

Освіта в Єзуїтських колегіумах, як зазначалося в попередньому розділі, розділилась на дві студії: нижчі та вищі. Між нижчими та вищими студіями існувала чітка ієрархія, аби почати займатись в вищих студіях, потрібно було закінчити навчання в нижчих.

В нижчих студіях викладались граматики, риторика та гуманітарні науки. навчання починалось з уроків граматики, завдання цих уроків було простим-навчити учнів писати та читати, але на латині, грецькій та івриті. Навчання розділялись на три рівні: вищий, середній та нижчий. В яких, поступово, учні опановували вище зазначені мови. В якості підручних матеріалів виступали роботи античних авторів, в основному Цицерон та Арістотель [14, р. 84-95].

Після вивчення граматики, учні переходять до вивчення риторики. Завдання цього предмету в Ratio описано максимально чітко: “Його мета - розвиток здатності до самовираження” (авт.) [14, р. 72]. Тобто, після того, як учня навчили писати та

читати, тепер його навчатимуть іншій базовій навичці - говорити. Паралельно збільшуючи його ерудованість, що є, по суті, другорядною ціллю. Навчання також відбувається на основі античних текстів, в більшості Цицерона та Арістотеля [14, р. 72-79].

Навчання в нижчих студіях закінчується вивчення гуманітарних наук, які складаються з вивчення історичної та художньої літератури, а також поетику. Гуманітарні науки виконували функцію перевірки навичок учнів і мали практичне значення: “Мета цього заняття - закласти основи курсу красномовства після того, як учні закінчать вивчення граматики. Потрібні три речі: знання мови, певна ерудиція та знайомство з основними принципами риторики”. на цих уроках учні поглиблювали свої знання з уже вивчених предметів.

Варто відзначити, що Єзуїти, як церковна організація, ніколи не протиставлялися методам навчання, які використовувалися в приватних, світських школах. Так в їх колегіумах практикувався так званий “Паризький метод”, згідно якого, учні мали не просто читати п’єси, а буквально грати їх, із піснями та танцями, якщо це було прописано в сюжеті. Таким чином, учень запап’ятовував матеріал не тільки інтелектуально, але й тілесно, емоціонально [15].

Так само, не боялись, а навпаки, залюбки запрошували відомих майстрів із своїх дисциплін, навіть якщо вони не були ченцями, чи членами Ордену: “In Rome they hired Palestrina as the music teacher and chapel master for their students, and later in Paris they did the same for Chapentrier. They were the teachers of Descartes, Moliere, and, yes, Voltaire” [15, р. 8].

Таким чином, нижчі студії є основою для учнів Єзуїтського колегіуму, саме тут його навчають базовим вмінням, що допоможуть йому у вивченні предметів з вищих студій. Особливе захоплення криється ще в тому, що вся система навчання в нижчих студіях є послідовною, логічною, та взаємопов’язаною. Кожен предмет є важливою складовою для іншого, доповнює та розвиває його. Поступовість у навчанні не дозволяє учню взятись за те, чого він не зможе винести. настанови та допомога зі сторони вчителя, допомагають йому в вивченні предмету. А

ліберальність та свобода, яку Єзуїти надають своїм учням у вивченні матеріалу в нижчих студіях, є замежною, як і та, що ми побачимо в вищих студіях.

Після закінчення нижчих студій, учень мав право перейти до вивчення предметів у вищих, а саме: філософії, теології, математики, івриту [14].

Основні поради, що надавались викладачам з цих предметів було допомога їх учням правильно розуміти християнську віру, та зміцнювати її в них. При навчанні єдиною умовою було кореляція із церковною думкою. У випадках необхідності, дозволялось відхилення від думки святого Фоми, у випадку агресивного супротиву локальній пастві якихось із ідей, ця ідея не викладалась та не захищалась. у разі, якщо якесь відходження не впливає на віру та мораль, її наявність допускали та поважали [14, р. 33-37р].

Під час викладання філософії рекомендувалося утримуватись від відхилень від поглядів Аристотеля, якщо це необхідно. Від викладача вимаголось дуже обережно вибирати уривки, які він збирається давати учням, потрібно було слудкувати, щоб вони співвідносились з думкою церкви.

У процесі викладання філософії також надавалося місце природничим наукам, і Аристотель виступав основою для них з літературного боку.

На уроках теології основну частину часу приділяли формуванню християнської парадигми у учнів [14, р 33-37].

Отже, як ми можемо бачити, єзуїти вдало використовували системний підхід.

Другий найважливішим компонентом начання в колегіумах була **дисципліна.**

Наявність плану - нічого не означає, коли ви не здатні його реалізувати. Системність у вихованні молоді, привитті їм необхідних навичок та звичок, вимагає постійності протягом значної кількості часу. Відповідно, колегіум має зробити все можливе, аби забезпечити наявність та залученість учнів в освітній процес. Для цього була створена система покарань та заохочень, а також встановлена чітка ієрархія між учнями і викладачами, та між викладачами всередині колегіуму.

Подібна система дозволяла, підтримувати організованість начального процесу, а також підтримувати мотивацію учнів у навчанні.

Єзуїти не цурались будь-яких методів задля утримання учнів в їх середовищі. У разі відсутності одного із учнів, вчитель мав відправити іншого до його дому, аби перевірити його стан і в разі чого привести його до школи. Також, при необхідності, колегіум міг викликати батьків учня до себе, аби здійснити тиск на дитину як із зовнішнього кола так із внутрішнього [14, р. 62-71].

Авторитет колегіуму загалом та вчителя зокрема стояв на чолі методів впливу на учня.

Авторитет досягався декількома шляхами:

1. Ієрархія та дисципліна. В Ордені Єзуїтів існувала ієрархія, схожа на армійську, тому повага та підлеглисть старшому по званню були невід'ємною частиною життя в Ордені. Таким чином, вчитель поставав як старший за званням для учнів, і відповідно займав формально-авторитетну позицію.
2. Компетентність. головний критерієм при відборі вчителів для колегіумів, була компетентність кандидата з його предмету та готовність слідувати правилам встановленим в школі. Єзуїти часто запрошували відомих світських вчителів чи майстрів для навчання їх дисциплінам. Відповідно, учні не могли сумніватись у тих знаннях, що їм надав вчитель.
3. Повага до учнів. Вчителям заборонялось принижувати учнів словом і ділом, Звертатися до учнів дозволялося тільки за іменем або прізвищем. Таким чином, дружелюбність вчителя приваблювала учнів до нього.
4. Духовне менторство. Більшість викладачів в Ордені були священниками, які чудово знали як у філософії так і у теології, і вони були авторитетами в духовних питаннях.
5. Соціальний статус. Єзуїтів запрошували створювати свої школи у міста та селища завдяки їхній репутації як освітніх установ і їхній активній

ролі у громадському житті. Це набувало поваги і зі сторони світських влад і місцевих жителів, що підвищувало статус єзуїтів в очах учнів.

Таким чином, всі ці фактори надавали єзуїтам авторитет для встановлення правил для учнів та підтримки дисципліни в колегіумі та в Ордені загалом.

Третій принцип освітнього процесу в Ордені був принцип **соціальної рівності**. “They opened their schools, however, to all who were qualified and who would abide by their rules. They were to be “for everybody, poor and rich...”[11, p. 211]. Єзуїтиніколи не ставили перед собою ціль змінити класову структуру суспільства чи традиційний уклад речей. Але вони вважали, що всі мають право бути “одухотвореними”. Також вони сповідували більш приземлену ціль: “Those who are now only students will grow up to be pastors, civic officials, administrators of justice, and will fill other important posts to everybody’s profit and advantage” [11, p. 213]. Навчивши дітей науці та виховавши в них християнські чесноти, Єзуїти вважали, що зможуть змінити світ, адже все починається з малого. Більш Того, подібна практика є доволі ефективною. Навчаючи дітей впливових людей із дітьми бідняків, вони знайомили їх одне з одним, вони проводили разом час і, таким чином, сприймали одне одного, як рівних. Отже, дискримінація по праву народження стиралась в кордонах єзуїтського колегіуму.

“**Cura Personalis**” - латинська фраза, що означає "турбота про людину" - є невід'ємним принципом освітньої філософії єзуїтів. Ця ідеологія, що бере свій початок від Ігнатія Лойоли, втілює глибокий підхід до педагогіки, зосереджений не лише на інтелектуальному розвитку, але й на духовному, емоційному та фізичному аспектах особистості.

На думку Ігнатія Лойоли, богослов'я є найважливішою складовою духовної освіти. Однак цілісне розуміння світу і нашого місця в ньому вимагає міждисциплінарного підходу, що передбачає вивчення природничих і гуманітарних наук. Лойола пропагував взаємодію богослов'я з природничими і гуманітарними науками, щоб допомогти учням оцінити складність і велич творіння Творця [13].

Такий міждисциплінарний підхід дозволяє учням розкрити свої здібності, оцінити свій потенціал і розпізнати свою унікальну роль у світі.

Святий Августин, видатний християнський філософ, повторює подібну думку у своїй фундаментальній праці "Сповідь". Він стверджує, що "зло - це не більше ніж зменшення добра аж до його повного зникнення", а "зло - це нестача добра". Це поняття висвітлює важливість просування чесноти і добра, як в єзуїтській освіті, щоб протистояти дефіциту добра, який в іншому випадку сприймається як зло.

"Cura Personalis" також поширюється на фізичне благополуччя, визнаючи тіло божественним даром, який потребує однакового піклування. Вона наголошує на важливості фізичного здоров'я та спортивної форми, які є необхідними для повноцінного християнського життя та виявлення добра і благодаті.

О'Меллі підкреслює, що ігнатіанська педагогіка ставить учня в центр навчального процесу. Цей підхід, орієнтований на учня, заснований на "Cura Personalis", сприяє персоналізованій освіті, яка резонує з унікальною особистістю, сильними сторонами і потребами кожного учня [11, р. 215-225].

Останнім принципом освіти в єзуїтських колегіумах був **Magis**.

Принцип "Magis", що означає "більший" або "вищий", є центральним у філософії освіти єзуїтів, глибоко вкорінений в ігнатіанській духовності, вираженій святим Ігнатієм з Лойоли, засновником Товариства Ісуса. Як зазначено в "Духовних Вправах" Лойоли, "Magis" закликають до глибшої відданості, прагнення до досконалості, спрямованої на більшу славу Божу, або до відомого єзуїтського девізу "Ad Majorem Dei Gloriam" [12].

Концепція освіти Лойоли підкреслювала важливість суворої вченості, яка є втіленням "Magis". Єзуїтські інституції, як підкреслює Джон О'Меллі, прагнуть розвивати інтелектуальну допитливість в учнях, заохочуючи їх шукати "більше" знань, розуміння і мудрості [11, 215-225]. Це прагнення до академічної досконалості передбачає не тільки отримання високих оцінок, а й вироблення любові до навчання, яка протягом усього життя стимулюватиме розвиток критичного мислення.

Принцип "Magis" також поширюється на заклик до служіння. Ідеали Лойоли, викладені в Конституції Товариства Ісуса, говорять про прихильність єзуїтів до добробуту інших і необхідність бути "людьми для інших". Інтерпретація О'Меллі бачення Лойоли малює картину учнів-єзуїтів, яких закликають віддавати "більше" у своєму служінні іншим, особливо тим, кому пощастило менше, втілюючи заклик до соціальної справедливості, притаманний єзуїтській освіті [11, р. 215-225].

Духовний розвиток є ще одним невід'ємним аспектом "Magis". Згідно з "Духовними вправами" Лойоли, прагнення до "більшого" - це духовна подорож, спрямована на поглиблення стосунків з Богом [12, р. 21-28].

Завершуючи цей розділ, ми заглибилися в основні принципи, на яких ґрунтувалася освітня діяльність Ордену єзуїтів, з'ясувавши їхню глибоку актуальність і вплив. П'ять ключових принципів - систематичність, дисципліна, соціальна рівність, "cura personalis" та "magis" - пропонують надійну основу для розуміння нюансів підходу, який єзуїти застосовували у своїй педагогічній діяльності.

Принцип систематичності підкреслює організований підхід до освітньої діяльності єзуїтів, який передбачає чітке визначення рівнів навчання та ієрархічне розташування освітніх завдань. Їхня методологія характеризувалася стратегічним вирівнюванням рівнів навчання та ієрархічним розташуванням освітніх завдань, з основним акцентом на дисципліну.

Дисципліна, далека від того, щоб бути інструментом покарання чи контролю, натомість була спрямована на виховання в учнів духу відданості та стійкості. Вона розглядалася як життєво важливий гвинтик у колесі формування характеру і цілісного зростання, зосереджуючись на розвитку самоконтролю і особистої відповідальності.

Соціальна рівність, як ще один важливий принцип, відображає відданість єзуїтів створенню інклюзивного навчального середовища, руйнуванню бар'єрів соціальної стратифікації та вихованню взаємної поваги серед учнів. Це зобов'язання

підкреслює їхню віру у вроджену гідність і потенціал усіх учнів, незалежно від їхнього соціального статусу.

Принцип "cura personalis" - турбота про кожну людину - підкреслює цілісний підхід єзуїтів до освіти. Цей принцип виходить за рамки академічних знань, наголошуючи на розвитку духовного, емоційного та фізичного благополуччя учнів. Він відображає віру єзуїтів у внутрішню цінність кожного виованця та їхню відданість плеканню всіх аспектів людського розвитку.

Нарешті, принцип "magis" - або "більше" - відображає постійне прагнення єзуїтів до досконалості та їхнє заохочення учнів до пошуку більшого блага у всьому, що вони роблять. Цей принцип підживлює прагнення до більшого розуміння, глибшого співчуття і глибшої відданості служінню.

З точки зору єзуїтів, усі ці елементи були необхідними для виховання чеснот, притаманних Божим творінням. Свою освітню місію вони вбачали не лише в тому, щоб передавати знання, але й у тому, щоб формувати людей, які втілюють цінності працьовитості, милосердя, рівності та досконалості. Таким чином, єзуїтські освітні принципи продовжують зберігати свою актуальність у нашому сучасному дискурсі про цілісну та ціннісно орієнтовану освіту.

3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄЗУЇТСЬКИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СЬОГОДЕННІ

3.1 Ефективність діяльності Ордену Єзуїтів

В минулих розділах ми розглянули, як і навіщо діяли єзуїти. В цьому розділі ми спробуємо дати відповідь на питання, чи є вони успішними в своїх зусиллях?

Для цього ми розділимо питання на три:

- У якій мірі єзуїти досягли успіху в поширенні християнської віри у контексті своїх місіонерських завдань?
- Як можна оцінити якість освітнього середовища, створеного єзуїтами, відповідно до сучасних педагогічних стандартів?
- Чи були єзуїти успішними у впровадженні теїстичної парадигми мислення, і як це можна дослідити?

Ефективність єзуїтських місій в Азії була різною залежно від конкретних умов і регіонів, в яких вони діяли. Загалом, єзуїти досягли помітних успіхів у певних сферах, особливо в плані інтелектуального, освітнього та наукового внеску. Однак ступінь їхнього успіху в релігійному наверненні був різним.

В Японії єзуїтські місії спочатку мали успіх, оскільки здобули прихильність місцевих феодалів і досягли значних успіхів у наверненні значної кількості японців до християнства. Єзуїти також відіграли певну роль у впровадженні західних знань і технологій в Японії. Однак їхній вплив зменшився після того, як сьогунат запровадив сувору політику проти християнства, що призвело до придушення і вигнання місіонерів [18].

У Китаї єзуїти, особливо Маттео Річчі, прийняли стратегію, відому як акомодация або "інкультурація". Вони занурилися в китайську культуру, мову і звичаї, інтегруючи християнське вчення. Єзуїти отримали доступ до імператорського двору і зробили важливий внесок у такі галузі, як астрономія, математика і картографія. Хоча вони стикалися з проблемами і конфліктами з

деякими китайськими чиновниками і традиційними конфуціанськими вченими, вони мали значний вплив на культурний обмін та інтелектуальний діалог [20].

Єзуїтські місії в Індії мали неоднозначний успіх. Вони засновували школи, впроваджували європейські наукові знання та займалися соціальною роботою. Їхні навчальні заклади, такі як коледж Святого Павла в Гоа, стали центрами навчання. Однак навернення індійців до християнства стикалося з труднощами через культурні, соціальні та релігійні чинники [19].

У Південно-Східній Азії єзуїтські місії мали різний рівень успіху. На Філіппінах єзуїти відіграли важливу роль у поширенні християнства і створенні освітніх установ. У В'єтнамі вони зазнали переслідувань і мученицької смерті під час політичних і релігійних конфліктів [22].

Важливо враховувати, що вплив єзуїтів виходив за межі релігійного навернення. Їхні зусилля у сфері освіти, мови, науки та культурного обміну залишили тривалу спадщину в регіонах, де вони діяли. Ефективність єзуїтських місій є складною темою, на яку впливають історичні, культурні та політичні чинники, і вона підлягає різним інтерпретаціям і перспективам.

Ефективність єзуїтських місій в Африці була різною в залежності від конкретних регіонів і часових періодів. Єзуїтські місіонери зробили помітний внесок у певних сферах, зокрема в освіті, охороні здоров'я та соціальному розвитку. Однак ступінь їхнього успіху в релігійному наверненні був різним.

В Ефіопії єзуїтські місії відігравали значну роль у 16-17 століттях. Вони засновували школи, впроваджували західні знання та сприяли розвитку Ефіопської Православної Церкви. Їхні зусилля мали тривалий вплив на освіту і культурний обмін між Європою та Ефіопією [27].

У таких регіонах, як Конго, Ангола, Мозамбік і Мадагаскар, єзуїтські місіонери стикалися з численними проблемами, включаючи мовні бар'єри, культурні відмінності і опір з боку місцевих громад. Вони зосередилися на створенні місій, наданні освіти та гуманітарній діяльності. Хоча рівень навернення був різним, єзуїти

зробили свій внесок у розвиток місцевих громад, зокрема, через ініціативи в галузі освіти та охорони здоров'я [28].

Важливо визнати, що ефективність єзуїтських місій не можна вимірювати лише рівнем релігійного навернення. Єзуїти часто застосовували багатогранний підхід, займаючись освітньою, медичною та соціальною роботою, що мало довготривалий вплив на регіони, в яких вони служили. Ступінь їхнього успіху в релігійному наверненні залежав від різних факторів, включаючи місцеву культуру, політичну динаміку та попередні релігійні переконання.

Єзуїтські місії в Америці загалом вважалися ефективними, особливо з точки зору їхнього впливу на освіту, культурний обмін та соціальний розвиток. Єзуїтські місіонери відіграли вирішальну роль у колонізації та євангелізації Америки, особливо в таких регіонах, як Латинська та Північна Америка. Однак ефективність їхніх місій була різною в залежності від конкретних умов і регіонів, в яких вони діяли.

У Латинській Америці єзуїтські місії зробили значний внесок в освіту, засновуючи школи та університети, які надавали освіту корінному населенню. Єзуїтські редуції в Парагваї, зокрема, відомі своїм успіхом у створенні автономних корінних громад і сприянні розвитку сільського господарства, архітектури та мистецтва [26].

У Північній Америці єзуїтські місії зосередилися на євангелізації індіанських племен, особливо в таких регіонах, як Нова Франція і район Великих озер. Вони засновували місії, вивчали місцеві мови та адаптували своє вчення до культури корінних народів. Місії надавали релігійні настанови, освіту та медичну допомогу корінним американським громадам [26].

Однак важливо зазначити, що ефективність єзуїтських місій в Америці є предметом постійних дебатів та інтерпретацій. Критики стверджують, що місії часто були спрямовані на асиміляцію та культурне придушення, підриваючи традиції та мови корінних народів. Крім того, між єзуїтами та колоніальною владою виникали конфлікти, що призводили до придушення та вигнання Ордену з певних регіонів.

Тим не менше, єзуїтські місії в Америці залишили по собі тривалу спадщину. Їхні освітні зусилля, релігійні вчення та внесок у мистецтво, архітектуру і науку мали глибокий вплив на суспільства і культури, з якими вони зустрічалися. Місії заклали основу для розвитку грамотності корінних народів, зберегли мови і звичаї корінних народів та відіграли важливу роль у формуванні релігійного ландшафту американського континенту.

Отже, Ефективність єзуїтських місій з точки зору релігійного навернення була різною. Хоча в деяких регіонах навернення були успішними, їхній вплив не був рівномірним, і виникали проблеми, пов'язані з культурним опором, політичною динамікою та попередніми релігійними переконаннями. Важливо зазначити, що місії були вписані в ширший колоніальний контекст, що призводило до напруженості та конфліктів, оскільки місіонери взаємодіяли з колоніальною владою і вирішували питання культурного придушення та асиміляції.

Відповідаючи на друге питання, ми можемо впевнено стверджувати - так, Єзуїтська освіта ефективна.

Це підтверджується хоча б тим фактом, що єзуїтські школи та університети існують і працюють досі. На сьогоднішній день існує до 200 єзуїтських коледжів та університетів по всьому світу [34]. Відповідно, логічно було б припустити, що у разі неефективності їх методів освіти, кількість навчальних закладів була би значно меншою, а саме Товариство було б маргінальною організацією та не викликало би такого інтересу з нашого боку.

По-друге, на своєму рахунку єзуїти мають список поважних людей, що були випускниками їх навчальних закладів. Одні з них: Декарт, Вольтер, Паскаль, Мігель де Сервантес, Артур Конан Дойль, Джон Кеннеді і т.д. Серед українських політичних діячів вихованцями Товариства були Богдан Хмельницький та Іван Мазепа. Не буде перебільшенням сказати, що більшість з цих людей могли дозволити собі найкращу освіту свого часу, і той факт, що вони навчалися саме в єзуїтських колегіумах, на пряму свідчить про якість їх діяльності.

По-третє, на сьогоднішній час продовжують виходити дослідження, які підтверджують ефективність методів Ордену. В одному з яких “Ignatian Pedagogy: Transforming Nursing Education” 77% опитаних студентів медичинського університету стверджують, що використання Ігнаціанської моделі викликало глибші роздуми, спонукало до рефлексії і вони планують використовувати модель у власній практиці. власній практиці [29].

Стосовно третього питання, ми можемо стверджувати, що у єзуїтів вдалося створити та реалізувати теїстичну парадигму мислення. Доказом цього є “Медитації” Рене Декарта.

Історія написання “Медитації про першу філософію”, та логіка мислення, яку ми там можемо спостерігати, чітко дає нам зрозуміти, що Декарт є єзуїтом. Використання медитацій, як способу роздуму та пізнання через саморефлексію на самоті, є ніщо інше, як Вправи Ігнація Лойоли. Після написання Першої Медитації він надсилає її найбільш авторитетним філософам його часу, задля отримання критичних зауважень. Тобто ділиться власним досвідом від проведених Вправ з ментором із ціллю отримання порад та настанов, як того вимагає Ігнаціанський метод.

Теїстична парадигма мислення зкладається з декількох частин: прийняття існування Бога, наявність певного набору чеснот та ерудованості, що надалі буде визначати хід думок та дій людини. В першій медитації “про те, що може бути піддане сумніву”, Декарт хоча і розглядає Бога, як можливу причину сумніву у всіх речах. Але відкидає таку можливість адже: “it is contrary to His goodness to have madame such that I constantly deceive myself, it would also appear to be contrary to His goodness to permit me to be sometimes deceived” [30, p. 8]. Декарт розуміє, що на подібний “обман” може бути здатна тільки надзвичайна істота і тому він закінчує речення так: “nevertheless I cannot doubt that He does permit this.”

Оскільки в його світогляді, Бог - є сутністю всеблагою та не здатною до такого “обману” він допускає, що “not that God who is supremely good and the fountain of

truth, but some evil genius not less powerful than deceitful, has employed his whole energies in deceiving me”. Таким чином виправдовуючи Бога.

Коріння освіти Декарта також видніються й у третій медитації. Необхідність вимагає від нього доведення, щоб Бог не є “обманщиком” і того, щоб є взагалі, адже, як сам Декарт пише: “knowledge of these two truths I do not see that I can ever be certain of anything” [30, p 13]. І як людина, яка чудово ознайомила із Теологічними творами, він чітко видає докази існування Бога згідно Фоми Аквінському.

Шлях причини - Згідно з Декартом, ідея Бога залишається єдиним поняттям, яке не може походити від мене самого. Коли Декарт вживає термін "Бог", він має на увазі нескінченну, вічну, незмінну, незалежну, всезнаючу і всемогутню субстанцію. Ця субстанція відповідальна за створення мене і всього іншого, що існує, якщо щось інше існує. Отже, виходячи з попередніх аргументів, можна зробити висновок, що існування Бога є необхідним.

Шлях досконалості - Нескінченній природі Бога притаманне те, що ми не здатні повністю осягнути її через нашу скінченність. Однак розуміння цього і визнання того, що всі речі, які ми сприймаємо з ясністю, містять певну досконалість і, можливо, незліченну кількість невідомих властивостей, існують в Бозі формально або вищою мірою, дозволяє ідеї про Нього в нашій свідомості бути найбільш правдивою, яскравою і чіткою серед усіх наших ідей [30, p. 17].

Аргумент Ансельма Кентерберійського - Якщо існує слово, або ідея чогось, то існує те щось, що позначає це слово. Або, як сказав сам Декарт: “I exist, or that the idea of a Being supremely perfect—that is of God—is in me, that the proof of God’s existence is grounded on the highest evidence” [30, p. 18].

І в результаті Декарт нічого не залишається, як виправдати Бога ще раз: “He cannot be a deceiver, since the light of nature teaches us that fraud and deception necessarily proceed from some defect” [30, p 18].

Отже, на основі аналізу "Медитацій про першу філософію" можна встановити, що Рене Декарт знаходиться у теїстичній парадигмі мислення. Він звертається до методу Ігнація Лойоли, як засобу для пізнання себе та навколишнього світу, і

повністю прихильний до Вправ Лойоли, як інструменту духовного розвитку, на додаток до визнання своєї християнської віри.

Вольтер, видатний французький просвітителі і філософ XVIII століття, відносився до релігії з непересічною складністю. Його погляди на релігію можуть бути охарактеризовані як критичні до релігійних інституцій, але зберігають віру в Бога та високу оцінку моральних цінностей.

Вольтер відображав своє відношення до релігії у своїх працях, зокрема в антиклерикальних памфлетах та романах, де він висміював ірраціональність та зловживання в релігійних інституціях. У своїх творах, таких як "Кандид" та "Філософський словник", він підкреслював абсурдність догматичного мислення і зловживання владою церкви [35, р. 192 – 218].

Водночас, Вольтер не відкидав ідею про існування Бога. Він втілює принципи деїзму, який вірить у існування Бога як творця Всесвіту, але не вірує в Його активне втручання у справи людей. Вольтер бачив Бога як втілення розуму та порядку, а моральні цінності відігравали важливу роль у його філософії. Він вважав, що етичні цінності, похідні від розуму та співчуття, є фундаментальними для поліпшення суспільства [32].

Вольтер зберігав моральний компас, заснований на християнському вченні, незалежно від релігійних інституцій. Він вважав, що моральні цінності можуть існувати незалежно від релігійних доктрин і підтримував розділення моральних цінностей від релігійної влади.

Важливо відзначити, що Вольтер висловлював агресивне ставлення до атеїзму. Він розглядав атеїзм як екстремальну позицію, що відкидає існування Бога без достатніх доказів. Вольтер вбачав атеїзм як відсутність морального фундаменту та загрозу суспільному порядку. Він наголошував на важливості віри, навіть якщо вона не пов'язана з релігійними інституціями [32].

3.2 Виклики сучасної освітньої системи, та використання єзуїтських методів у нинішньому освітньому процесі.

Реалії ХХІ століття, безумовно, значно відрізняються від реалій раннього Нового Часу. У своєму дослідженні Л. П. Пуховська, звертає увагу на сучасні тенденції в освіті, які визначають його характеристики. Автор наголошує на наступних основних аспектах: по-перше, сучасний світ є цілісною соціально-політичною системою; по-друге, використання сучасних інформаційних технологій та засобів масової інформації дає людині можливість приєднатися до інших культурних цінностей, що призводить до зміни культурних стереотипів, руйнування моральних норм і традицій і сприяє формуванню світової культури; по-третє, значення міжнародного співробітництва зростає, що створює передумови для формування єдиного економічного, інформаційного та освітнього простору; по-четверте, знижується роль держави в суспільстві, а політична та економічна влада переходить до транснаціональних корпорацій [29].

Тобто, іншими словами, серед головних викликів сучасного суспільства виділяються: високий рівень доступності інформації та глобалізаційні процеси. При таких умовах будь-який навчальний заклад втрачає монополію на знання та авторитет у викладанні матеріалу. Коли говорять всі, голос окремої людини перестає бути чутним. Відповідно одним із завдань сучасної системи освіти, мало стати навчити людину пошуку та верифікації інформації, що вона отримує з відкритих джерел, а також навчити аналізувати та використовувати наявну інформацію. Іншими словами навчити людину думати.

На жаль, сучасна шкільна освіта в Україні не ставить перед собою таких задач. Згідно типового освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти: “Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової

діяльності та громадянської активності” [33], що, в цілому не відповідає викликам сучасного суспільства. В описі мети кожного з предметів, зазначені вище завдання не вказані. Замість надання учню інструментів та цілісного підходу для культивування необхідного сучасній людині типу мислення, школа ставить перед собою завдання наділити його величезною кількістю компетенцій, які в результаті не несуть жодної практичної чи теоретичної користі для учня, які не допомагають у формування необхідного типу мислення, та які навіть не виховують в учні морально-етичні якості.

Школа надає голу ерудицію, яка, у зв'язку з невикористанням, - втрачається. На це вказує Л.В. Петько. У своїй статті “Виклики XXI століття для освітнього простору України”, він жаліється на те, що після закінчення школи та ВНЗ людина часто виявляється не наділена практичними навичками, які можна використовувати для заробітку, а накопиченні теоретичні знання, якщо протягом певного періоду часу залишається без використання, просто швидко забуваються за не необхідністю [34].

Більш того, школа за часту навіть не здатна якісно надати ці компетенції учню, у зв'язку із низькою якістю викладацького складу. Як стверджує Петько: “У першу чергу, увага повинна бути привернута до підготовки вчителів у педагогічних вишах, тому що якість школи не може бути вища якості вчителів. Ми маємо на увазі за висловом «якість школи» – якість кожного учителя, якість шкільного колективу, тому що саме у шкільному середовищі працюють механізми відтворення і примноження людського потенціалу” [34].

При всьому вище сказаному, програма середньої освіти повністю приймає ті принципи і цінності, які розділяли й Єзуїти. Метою освіти згідно з плану є: “всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності”. Це чітко прописаний принцип *Cura Personalis*, та намагання прививати

учням моральні чесноти. Наявність самого плану та розділення його на рівні, які учень має поступово проходити, опановуючи їх повністю, наявність великого спектру різноманітних дисциплін. Все це вказує на наявність системності та прийняття принципу *Magis*. Але чому так відрізняється якість освіти?

В більшій мірі відповіддю на це питання буде проблема з кадрами. Єзуїти, хочі мале значну мережу учбових закладів по всьому світу, але вона все ще не може зрівнятись у розмірі з мережею загальноосвітніх шкіл в більшості країн світу. І це не додаючи ще мережу вищих навчальних закладів.

Ми завжди маємо пам'ятати, що якість, завжди буде платою за масовість. Підготовка кадрів є надзвичайно важливим елементом, який впливає на якість освіти. Якість вчителя, його знання, навички, професійний рівень та педагогічна майстерність безпосередньо впливають на розвиток і навчання учнів. Але, на жаль, нинішня економічна ситуація в країні, умови праці, життєві перспективи змушують багатьох молодих викладачів відмовитись від роботи за професією, або працювати без зацікавленості та ентузіазму, що посилює кадровий голод, збільшує навантаження на наявних вчителів та негативно впливає на якість освіти. Також варто зазначити, той факт, що підготовка вчителів також здійснюється не найкращим чином. О. Ляшенко та О. Топузов у своїй статті “науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти”, застерігають про необхідність обережного підходу до нинішньої реформи освіти, що має надати академічну свободу як учням та і вчителям для побудови унікальної освітньої програми, оскільки: “...ніде, ані в педагогічних університетах, ані в системі підвищення кваліфікації освітян, такої підготовки не здійснюється” [36].

Також, вважаю за потрібне, відмітити мотивацію викладачів, як окремий фактор, що впливає на якість освіти. Саме мотивація є ключовим елементом, що тримає систему робочою. Без бажання підтримувати дисципліну, виконуватись це буде або дуже погано або зовсім ніяк. Без бажання займатись вчителюванням, відповідно це буде виконуватись або погано, або ніяк. На жаль, у вчителів в загальноосвітніх школах мотивація працювати знаходиться на досить низькому

рівні, що в результаті витікає в незацікавленість виконувати свої службові обов'язки, приниження та цькування учнів. На відміну від сучасних вчителів, Єзуїти мали власну, внутрішню мотивацію. Вищу ціль, бажання досягнення якої стимулював їх до роботи навіть, якщо це вимагало певних обмежень в комфорті.

Останнім із можливих причин відмінності якості освіти між єзуїтськими колегіумами та сучасними школами - є цілісність системи освіти. Єзуїтський навчальний план пропонував послідовний, все сторонній та зв'язний шлях навчання. Навчання з одного предмету вимагало знань з іншого, таким чином відбувалося, як практичне застосування знань, так і усвідомлення учнем необхідності вивчення цих знань, бо без них він не зможе вивчати інші дисципліни та переходити на інший рівень. В сучасній шкільній та навіть вищій системі освіти, предмети викладаються відірвано один від одного. За часту між ними або взагалі немає зв'язку, або він проявляється на найбільш базовому рівні. При таких умовах, учень практикує навички з предмету виключно на самому предметі, і відповідно не усвідомлює причини та цілі опановування певної дисципліни. Таким чином, після закінчення освіти, набуті знання та навички поступово втрачаються за не необхідністю, і відповідно подібне навчання можна вважати втратою часу.

Останнє, що важливо також обговорити, це етичний аспект. Як вже було сказано, школа більшість часу присвячує збільшенню ерудованості учня, а ніж вихованню в ньому загальнолюдських чеснот. Єзуїтські школи навпаки, бачили своє завдання саме у формуванні правильного, з їх точки зору, характеру людини.

Формування парадигми мислення та виховання чеснот, як показала практика, є набагато ефективнішою стратегією, оскільки навіть після закінчення навчання в будь-якій школі, людина із правильно сформованими цінностями, стане важливим членом суспільства навіть, якщо рівень ерудиції в неї нижче середнього. Оскільки правильна парадигма мислення та цінності дозволять йому використовувати свою ерудицію, якомога ефективніше і збільшувати її, бо він здатний до критичного мислення та усвідомлення нової інформації, тобто здатний до самоосвіти. І навпаки, людина з високим рівнем ерудованості, але без необхідних моральних якостей, в

кращому випадку просто не зможе використовувати власну ерудицію, а в гіршому може використовувати її на шкоду суспільству.

В результаті, опираючись на все вище сказане, ми можемо стверджувати, що освіта в загальноосвітніх школах сучасної України, є набагато гіршою ніж освіта в єзуїтських колегіях. Причиною цьому є:

- Низька якість підготовки кадрів;
- Відсутність мотивації у наявних кадрів;
- Акцент на збільшенні ерудованості учнів, а ніж на вихованні правильних моральних якостей;
- Незв'язність предметів під час навчання;
- Відсутність авторитету в очах учнів;
- Занадто абстрактна глобальна ціль;

Вирішення цих проблем, є комплексною задачею, і потребує окремого розгляду. На разі можна точно сказати, що, на жаль, не всі проблеми можна вирішити в принципі, оскільки вони є невід'ємною частиною системи масової освіти.

ВИСНОВКИ

Отже, Єзуїтський Орден є однією із перших організацій в світі, що створила стандартизований план навчання та змогла реалізувати його на практиці в різних куточках світу. При цьому зберігаючи високий рівень освіти.

Освітня філософія Ордену є втіленням всього минулого досвіду, що був набутий людством на протязі тисяч років. Синтез античних ідеалів, середньовічних методів та завдань, які постали в період раннього Нового часу, в результаті створив систему, пройшовши через яку, людина мала значні шанси досягти успіху, як з точки зору професійної кар'єри, як з точки зору інтелектуальної діяльності, так і в питаннях духовних.

Дослідження з педагогіки та філософії освіти завжди є актуальними, оскільки освіта завжди має відповідати тим завданням, що їй диктує час, а її методи мають виконувати ці задачі в найбільш ефективний спосіб. Актуальність особливо видна в наш час, де технічні революції кардинально змінюють уклад життя та визначають нові виклики та перспективи кожні декілька років. В умовах постійних змін дуже важливо мати осередок стабільності, місцем де можна отримати базові, незмінні орієнтири, і цим місцем для багатьох став і стає єзуїтський колегіум. Дослідження принципів та методів освітньої діяльності в Єзуїтському Ордені є необхідними, оскільки вони стали основою для сучасних шкіл загальної середньої освіти, і розуміння цих принципів та методів може допомогти нам визначити причини розходження в якості освіти між цими двома організаціями.

В першому розділі було розглянуто історія філософії освіти, визначені ідеали методи та задачі освіти в різні часи до єзуїтів, та було встановлено, що філософія освіти Єзуїтського Ордену бере свої початки ще з Античності, а саме із принципу “пайдеї”, що означає всесторонній розвиток людини, її підготовка до становлення громадянином Полісу. Єзуїти потім переосмислять його в принципі “Cura personalis”, що означає піклування про людину в цілому. Представники Ордену вважали, що виховувати необхідно не тільки розум, а й тіло і душу. Тому в розкладі більшу частину займали гуманітарні науки, мистецькі дисципліни та фізичне

виховання. Головним завданням у своїх школах єзуїти вважали привиття людині правильного, християнського типу мислення, виховання в ній необхідних чеснот, її перетворення на взірць моральності. Для цього їй викладали, як філософію так і теологію.

Для реалізації ідеалів Античності та Відродження, єзуїти використовували найбільш ефективні в їх часи методи освіти, у тому числі використовувався схоластичний підхід. З останнього і випливають майже всі інші принципи їх діяльності.

Системність та дисципліна є невід'ємними частинами єзуїтського колегіуму, оскільки вони забезпечують три необхідні для ефективного навчання складові: надання посильної складності матеріалу, послідовність його опанування, та, відповідно, примус до опанування.

Системність навчання забезпечувалась наявністю стандартизованого плану навчання - *Ratio Studiorum*. В ньому описувались значення навчальних предметів, завдання та права викладачів з усіх предметів, практичні поради щодо навчання дітей, система заохочень та принципи ієрархії в колегіумі. Дисципліна ж забезпечувалась жорсткою ієрархією та авторитетом старших по званню. Учень в цій системі займав найнижчу ланку.

Принцип "Magis" також займає важливе місце в освітній філософії єзуїтів. Сам принцип означає прагнення до більшого, ґрунтовного, глибокого пізнання, досягнення вершини в якійсь справі, у тому числі й академічній успішності.

Завершальним принципом була соціальна рівність. Єзуїти приймали до себе всіх бажаючих, не дивлячись на соціальний статус, стать, матеріальну забезпеченість і т.д.. Ця рівність зберігалась не тільки під час відбору, а й під час навчання.

Опорою філософії Єзуїтського Ордену є, звісно, ідеї його засновника - Ігнація Лойоли. В своїх "Духовних вправах" він не однократно наголошує на необхідність правильно проводити медитації зі своїми учнями, бути їм не диктатором, а наставником. Проводити ті випробування, до яких учень може бути готовим,

проводити їх послідовно, адже досвід минулих допоможе в подоланні майбутніх. У кожної людини своє завдання дане Богом, у кожного свій потенціал і свій час, завданням же єзуїтів є не насильницьке навернення, а допомога людині у виконанні її глобальної цілі, направлення її на вірний шлях, на шлях розвитку, на шлях становлення достойним громадянином, християнином і людиною в цілому.

В третьому розділі було проаналізована та підтверджена ефективність діяльності Ордену. В трьох задекларованих ними завдань, а саме: місіонерська діяльність, освітня діяльність та формування особливого типу мислення, вони досягли значних успіхів.

Ці досягнення були взаємопов'язані. Наприклад, успіхи місіонерів в Японії, аргументуються їх підтримкою місцевими феодалами, оскільки останні бачили практичну користь у присутності єзуїтських шкіл на їх землях, у вигляді значного економічного росту за рахунок наявності навчених кадрів. А освітня діяльність прогресувала за рахунок вирішення проблем, що поставали в заморських територіях. Використання сучасних та прогресивних на той час педагогічних прийомів також значно підвищувало ефективність освітньої діяльності. Доказом успішності єзуїтських шкіл, є швидкість їх розповсюдження по світу, та навіть їхня кількість і в наші часи. На додаток також важно згадати про кількість відомих та значних випускників колегіумів.

Також був проведений порівняльний аналіз діяльності єзуїтських та сучасних шкіл загальної середньої освіти, були виявлені схожі та відмінні риси, встановлені можливі причини відмінності в якості освіти.

Отже, єзуїтська система освіти є ефективною. Принципи організації колегіумів та здійснення освітньої діяльності більшою частиною задекларовані та практикуються в сучасних школах загальної середньої освіти. Вирішення недоліків організації освітнього процесу в загальноосвітніх школах - є дуже комплексною задачею, і деякі з них, на мою думку, не можуть бути вирішені повністю у зв'язку із значною кількістю закладів освіти та необхідності значної кількості підготовлених кадрів.

ДЖЕРЕЛА

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с.
2. Crihiore R. *Gymnastics of the Mind: Greek Education in Hellenistic and Roman Egypt.*: Princeton University Press, 2001. - 270 p.
3. Jaeger, W. *Paideia: The Ideals of Greek Culture. Vol. 1.*: Oxford University Press, 1945. - 15-45 p.
4. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. — К.: Основи, 2000. — 355 с
5. Omissi A. *Rhetoric and Power: how imperial panegyric allowed civilian elites to access power in the fourth century.*: Glasgo University, 2020. - 16 p.
6. Rawson, B. *Children and Childhood in Roman Italy.*: Oxford University Press, 2020. - 369 p.
7. Southern R.W. *The Making of the Middle Ages.*: Yale University Press, 1992. - 288 p.
8. Kristelle P.O. *Renaissance thought and its sources/ Ed. By Mooney M.*: Columbia University Press, 1973. - 347 p.
9. Burke P. Clossey L. Fernandes P. *The Global Renaissance// Jornal of World History Vol.28, 2017.- 1-30 p.*
10. Левківський М.В. *Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. Вид. 4-те., Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 190 с.*
11. O'Malley J. W. *The First Jesuits.*: Harvard University Press, 1993. - 479 p.
12. *The Spiritual excersises of St. Ignatius of Loyola/ Trans. by Father Mullan E.:* Ignatius Press, 2021.- 154 p.
13. Barton T. G. *Cura Personalis: Some Ignatian Inspirations.*: Jesuit Higher Education: A Journal, 2014. - 15p.
14. *The Jesuits Ratio Studiorum of 1599/ Trans. By Farrell A.P.:* University of Detroit, 1970. - 149p.

15. O'Malley J.O. How the first Jesuits became involved into education// The Jesuit Ratio Studiorum: 400th Anniversary Perspectives.: Fordham University Press, 2000. - 56-74 p. [Электронный ресурс] Режим доступа:
<https://www.bc.edu/content/dam/files/offices/mission/pdf1/ju8.pdf>
16. The Constitution soft the Society of Jesus and Their Complementary Norms: A Complete English Translation of the Oficial Latin Texts// Ed. By J.W. Padberg: The institute of Jesuits sources, 1996. 550p. [Электронный ресурс] Режим доступа:
<https://jesuitas.lat/uploads/the-constitutions-of-the-society-of-jesus-and-their-complementary-norms/Constitutions%20and%20Norms%20SJ%20ingls.pdf>
17. Formula the Institute. [Электронный ресурс] режим доступа:
https://jesuitportal.bc.edu/research/documents/1540_formula/
18. Boxer, C. R. The Christian Century in Japan: 1549-1650.: University of California Press, 1967. - 570 p. Электронный ресурс. Режим доступа:
<https://ia801603.us.archive.org/9/items/THECHRISTIANCENTURYINJAPAN15491650CRBOXER/THE%20CHRISTIAN%20CENTURY%20IN%20JAPAN%201549-1650%20C%20R%20%20BOXER.pdf>
19. Goa and the Great Mughal// Ed. By J.M. Flores, N.V. e Silvia.: Scala Publishers LTD, 2004. 240p. Электронный ресурс режим доступа:
https://toc.library.ethz.ch/objects/pdf03/z01_978-972-8848-04-0_01.pdf
20. Elman, B. A. A Cultural History of Civil Examinations in Late Imperial China.: University of California Press. 2000, - 847p. Электронный ресурс режим доступа:
<https://www.princeton.edu/~elman/documents/Elman,A%20Cultural%20History%20of%20Civil%20Examinations%20in%20Late%20Imperial%20China.pdf>
21. Goto-Jones, C. Modern Japan: A Very Short Introduction.: Oxford University Press, 2009. - 144 p.
22. Lach, D. F., Van Kley E.J. Asia in the Making of Europe, Volume III// A Century of Advance.: University of Chicago Press, 1993. - 568 p.
23. Mungello, D. E. The Great Encounter of China and the West, 1500-1800.: Rowman & Littlefield, 2005. - 168 p.

24. Alberts T. CHAPTER 10 Missions in Vietnam// A Companion to Early Modern Catholic Global Missions.: Brill, 2017. 269-302 p.
25. Conversion to Christianity: Historical and anthropological perspectives on a great transformation// Ed. Hefner R.W.: University of California Press, 1993. 129-165 p.
26. Caraman, P. The Lost Paradise: The Jesuit Republic in South America.: Sheed & Ward, 1976. - 341 p.
27. Cohen L. The Missionary Strategies of the Jesuits in Ethiopia (1555-1632).: Harrassowitz Verlag, 2009. - 7-33p.
28. Thornton, J. K. Conquest and Theology The Jesuits in Angola, 1548–1650.: Journal of Jesuits Studies 1(2), 2014. - 245-249 p.
29. Ignatian Pedagogy: Transforming nursing education. Karen Penington, Judi Crewell, Traci Shedden.: Jesuit Higher education: a Journal Vol.2, Num 1. Article 6. 2013. [Електронний ресурс] Режим доступу:
<https://epublications.regis.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=jhe>
30. Descartes R. Meditation on First Philosophy/ Trans. By J. Veitch.: Our Open Media, 2017. - 68p.
<https://rauterberg.employee.id.tue.nl/lecturenotes/DDM110%20CAS/Descartes-1641%20Meditations-on-first-philosophy.pdf>
31. Davidson I. Volter: a life.: Pegasus books. 2012, - 560 p.
32. Delaney M. Religion among the Philosophes: A Study of Voltaire's Deism and Diderot's Atheism.: ProQuest. 1950, - 61p.
33. Пуховська Л. П. Перспективи формування світового освітнього простору у 21 столітті. [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://studentam.net.ua/content/view/7810/97/>.
34. Типова програма Середньої освіти. [Електронний ресурс] Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf>
35. Петько Л. В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України. // ЧНУ ім. Петра Могили. – 2017. – №291. – С.10-15. [Електронний ресурс] Режим

доступу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18644/Petko%20LV%2c%202017%2c%20Mykolaiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

36. Jesuit Colleges and Universities Worldwide [Електронний ресурс] Режим

доступу: [https://www.xavier.edu/jesuitresource/jesuit-a-z/terms-j/jesuit-colleges-and-universities-](https://www.xavier.edu/jesuitresource/jesuit-a-z/terms-j/jesuit-colleges-and-universities-worldwide#north_america,%20Jesuits%20site%20https://jesuitschoolsnetwork.org/member-schools)

[worldwide#north_america,%20Jesuits%20site%20https://jesuitschoolsnetwork.org/member-schools](https://www.xavier.edu/jesuitresource/jesuit-a-z/terms-j/jesuit-colleges-and-universities-worldwide#north_america,%20Jesuits%20site%20https://jesuitschoolsnetwork.org/member-schools)

37. Ляшенко О., Топузов О. Науковий супровід модернізації змісту базової

середньої освіти: проблеми і виклики // Український педагогічний журнал.

2021. - №4. - С.29-36